

Väestökehityksen haasteita perusopetuksen järjestämisessä käsittelevä työryhmä

Aika: keskiviikko 27.3.2024 klo 13–15

Paikka: STM, Meritullinkatu 8, Helsinki, kokoussali Meritulli

Läsnä:

Eeva-Riitta Pirhonen, Minna Polvinen, Tommi Karjalainen, Johannes Peltola, Anssi Pirttijärvi, Mika Puukko, Aili Tervonen ja My Willman, OKM

Juho Helminen, Petra Packalen ja Annika Westerholm, Opetushallitus

Tanja Rantanen ja Suvi Savolainen, Valtiovarainministeriö

Päivi Kamppi, Karvi

Irmeli Myllymäki, Kuntaliitto

Teija Metsäranta, Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT

Susanna Niinistö-Sivuranta, Sivistysala ry

Jens Mattfolk, Finlands Svenska Lärarförbund FSL

Nina Lahtinen, OAJ

Harri Rinta-aho, Espoon kaupunki

Ulrika Lundberg, Pargas stad

Mikko Ripatti, Savonlinnan kaupunki

Janne Varjo, Helsingin yliopisto

Pöytäkirja

1. Kokouksen avaaminen ja esittäytymiskierros

Työryhmän puheenjohtaja, ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen avasi kokouksen. Todettiin läsnäolijat ja käytiin esittäytymiskierros.

2. Työryhmän tehtävät ja työsuunnitelma

Ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen ja opetusneuvos Mika Puukko esittelivät työryhmän tehtävät sekä työsuunnitelman. Työryhmätyö kohdistuu perusopetukseen ja taustalla on useita hallitusohjelmakirjauksia. Kevätkaudella 2024 luodaan tilannekuvaa. Muissa kevään kokouksissa on tarkoitus käsitellä teemoina koulutuksen saavutettavuutta, henkilöstökysymyksiä, lapsen oikeuksia, sivistyksellisiä oikeuksia sekä kielellisiä oikeuksia. Työryhmän asiantuntijasihteeristö koostaa ryhmän yhteistä tilannekuvaa työn edetessä. Ryhmän yhteisenä alustana käytetään Teams-työtilaa, jonne muun muassa pöytäkirjat ja kokousaineistot kootaan.

3. Perusopetuksen väestönmuutos tilastojen valossa

Opetusneuvos Mika Puukko ja erityisasiantuntija My Willman opetus- ja kulttuuriministeriöstä esittelivät perusopetuksen väestönmuutosta tilastojen valossa. Syntyvyys on laskenut. Tilastokeskuksen joulukuun 2023 ennakkotilaston mukaan kokonaishedelmällisyysluku on jo toista vuotta peräkkäin mittaushistorian alimmalla tasolla. Tilanne heijastuu perusopetusikäisten määrän kehitykseen, joka tulisi väestöennusteen mukaan laskemaan yli 100 000 oppilaalla vuoteen 2040 mennessä. Erot maakuntien välillä ja niiden sisällä tulevat olemaan suuria. Kunnat erilaistuvat. Samalla vieraskielisten oppilaiden määrä kasvaa, tosin MDI:n väestöennusteen mukaan keskittyen suuriin ja joihinkin keskisuuriin kaupunkeihin.

Muutos on heijastunut ja heijastuu myös kouluverkkoon, koulujen määrä on vähentynyt lähes puolella 2000-luvun aikana. Suhteellisesti tarkasteltuna kouluverkon harveneminen on ollut voimakkainta kaikkein pienimmissä kunnissa. Myös perusopetuksen kustannukset ovat kasvaneet. Kustannukset ovat korkeimmat

pienissä ja maaseutumaisissa kunnissa, tosin erityisesti pienimmissä kunnissa kustannuksissa on suuriakin eroja.

4. Väestönmuutoksen vaikutukset perusopetuksen järjestämiseen

Professori Janne Varjo Helsingin yliopistosta esitteli väestönmuutoksen vaikutuksia perusopetuksen järjestämiseen yliopiston ja Itlan toteuttaman tutkimuksen tulosten valossa. Tutkimushankkeessa toteutettiin kysely kaikille Manner-Suomen kunnille ja tarkasteltiin kansainvälisiä esimerkkejä väestönmuutoksen vaikutuksista. Kyselyn tavoitteena oli koota kokonaiskuva kuntien varautumisesta ja reagoinnista väestönmuutoksen haasteisiin vastaamisessa perusopetuksen järjestämisessä. Kyselyssä tarkasteltiin muun muassa palveluverkkoon ja koulumatkoihin liittyviä kysymyksiä.

Noin puolet kunnista huomioi väestönmuutoksen vaikutukset kuntastrategiassa. Kunnat jaettiin erilaisten tilanteidensa pohjalta kasvavan, kutistuvan ja karsitun palveluverkon piiriin.

5. Väestökehityksen haasteita perusopetukselle oppilasmäärien vähetessä, Savonlinnan näkökulma

Sivistystoimenjohtaja Mikko Ripatti Savonlinnan kaupungista esitteli väestökehityksen haasteita tilanteessa, jossa kunnan oppilasmäärä vähenee. Savonlinnan pinta-ala on suuri ja oppilasmäärä suhteellisen pieni, jonka johdosta kustannuksista suuri osa menee joko koulukuljetuksiin tai koulurakennusten ylläpitoon.

Syntyvyys on Savonlinnassa pudonnut erityisesti vuosina 2016–2020. Oppilasmäärä on vähenemässä jyrkästi ja on ennakoitu, että vuonna 2030 on enää noin 1500 oppilasta. Kun tämä muutos tulee, se haastaa paikallisesti poliittisen päätöksenteon.

Ripatti toi esiin muun muassa, että koulukuljetuksia toteuttavat kuljettajat eläköityvät tällä hetkellä nopeasti eikä uusia yrittäjiä tule eläköityneiden tilalle. Tämä voi nostaa kuljetussopimuksien hintaa. Mikäli yrittäjät lähtevät pois alueilta, kilpailutusten toteuttaminen vaikeutuu entisestään.

6. Espoon haasteet kasvukaupunkina perusopetuksen järjestämisessä

Kasvun ja oppimisen toimialajohtaja Harri Rinta-aho Espoon kaupungista piti esityksen kasvukaupungin näkökulmasta. Espoossa on 315 000 asukasta. Ennusteen mukaan noin 2060-luvulla asukkaita olisi jo puoli miljoonaa. Maahanmuuttotaustaisten oppilaiden määrä on ollut kasvussa, joka haastaa perusopetuksen järjestämistä.

Kaupungissa tulee opetushenkilöstön osalta laajaa rekrytointitarvetta vuosien 2023–2030 aikana. Tarve koskee esimerkiksi luokanopettajia, lehtoreita, erityisopettajia, erityisluokanopettajia, koulunkäynnin ohjaajia ja opinto-ohjaajia.

7. Keskustelua

Käytiin keskustelua esitysten pohjalta.

8. Seuraavan tapaamisen ajankohta

Työryhmän seuraava kokous pidetään 7.5. klo 13–15 hybridikokouksena (SM, Kirkkokatu 12, Helsinki, kokoushuone Aleksanteri ja Teams)

9. Muut esille tulevat asiat

Muita asioita ei noussut esiin.

10. Kokouksen päättäminen

Ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen päätti kokouksen klo 15.